

"ЗІРКА ПОЛИН" – 25 РОКІВ ПІСЛЯ ТРАГЕДІЇ

Алла АКСЬОНОВА

Упродовж кількох місяців у місті Чорнобилі впроваджували в життя ідею створення меморіального комплексу "Зірка Полин", котрий зміг би охопити й повідати нащадкам про весь біль, жаль і жах від "мирного атома", що випали на долю цієї землі й людей. Його відкриття приурочили до 25-х роковин від дня аварії на ЧАЕС. Між тим, назва комплексу, як і експозиційне наповнення, не вписується в поняття класичних музеїв. Про самотність даного музейного меморіалу й піде далі мова

Меморіальний комплекс "Зірка Полин" розмістився в місті Чорнобилі та займає простір занедбаного після аварії міського кінотеатру "Україна" з прилеглим до нього парком. Проектувальником та виконавцем музею виступив творчий колектив під керівництвом народного художника України, лауреата Державної премії ім. Т.Г. Шевченка Анатолія Гайдамаки за підтримки МНС України.

В основу ідеї його створення лягло Біблейське пророцтво, яке понад чверть століття тому справдилося в українському Поліссі. А тому відвідувач на території комплексу

не зустріне традиційних музейних експонатів, котрі зазвичай акуратно розміщують в оздобленні зали.

Задум створити в Чорнобилі щось подібне виник давно, проте конкретні дії (вибір майданчика та приміщення, складання пропозицій щодо концепції, пошук професійного автора для майбутнього проекту тощо) розпочалися лише два роки тому, а наприкінці 2010-го все це вилилося в пропозицію визнаному в Україні та за її межами художнику-монументалісту Анатолію Гайдамаці – реалізувати даний задум у життя. Ідея створення комплексу зацікавила митця. У її початковий

варіант він вніс своє бачення концепції, яка й лягла в основу майбутнього проекту.

У даному випадку слід також зауважити, що автор та виконавці ідеї спробували максимально уникнути архаїчного підходу при створенні проекту. Тому кожен пам'ятник на території меморіалу – це високоестетичний образ, матеріалізований в конкретному поданні людству інформації про трагедію. При цьому, психологічно впливаючи на свідомість відвідувача, він нашоує на роздуми.

(Закінчення на стор. 4)

"ЗІРКА ПОЛИН" – 25 РОКІВ ПІСЛЯ ТРАГЕДІЇ

(Початок на стор. 1)

Нововідкритий меморіальний комплекс складається з двох символічних частин: будинку-музею, в котрому за допомогою сучасних технічних засобів створено світ із асоціацій, спогадів, роздумів та мрій, а також – парку, що розбитий на кілька зон. Щодо музею, то в його експозиції відсутні стенди, вітрини та чіткі композиційні схеми. За задумом відвідувач стикається з живою правдою реального дійства відразу ж, лише перетне символічну рамку дозиметричного контролю та ступить на поміст, під скляним покриттям котрого розміщені реактор та його дзеркальна кришка. Завдяки дзеркальній стелі, сучасним відео та аудіопристроям він переживає сильні емоційні відчуття.

Саме згадане мною експозиційне "начиння" та невелика кількість поетичних текстів і художніх полотен, обрамлених у декоративну українську символіку, і створюють у людини ефект ілюзорності земного буття й часу, на зразок 3D-шоу. А сам час представлений так, що реальність у ньому має навіть різний темп: котяться яблука – одна швидкість, колиски летять – інша, майорять рушники, розсипаються фотокартки, летять птахи – це вже інший ритм. Усе це змушує кожного погортати сторінки власної пам'яті. У цій площині повністю відсутня енергія відчаю та скорботи.

Пройшовши експозицію, відвідувачі потрапляють на площу перед музеєм. Тут, як зауважила директор Державного підприємства "Агентство Чорнобильінтерінформ" Оксана Нор, під час відкриття меморіального комплексу "Зірка Полин", що стало подією з переліку заходів, приурочених 25-м роковинам Чорнобильської трагедії, Президенти України та Росії заклали перший камінь, на місці котрого до кінця нинішнього року планується встановити пам'ятник ліквідаторам наслідків аварії на ЧАЕС. На гранітній плиті, яка поряд, викарбуване 31 прізвище тих, хто загинув у першу ніч Чорнобильської трагедії. До речі, супроводжуючи того дня Президентів та гостей даного заходу, за словами Оксани Володимирівни, Анатолій Гайдамака повідомив присутнім, що за задумом біля пам'ятника ліквідаторам наслідків аварії з'явиться ще одна плита, на котрій докарбують іще тисячу імен героїв Чорнобиля, які працювали тут пізніше, але передчасно померли від так званих ліквідаторських хвороб

(інфаркт міокарда, серцева недостатність, серцево-судинні захворювання).

Увагу відвідувачів також привертає ще один метафоричний образ – біблійний Третій Ангел, який за Одкровенням від Іоанна Богослова, "...засурмив і велика зоря спала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та водні джерела. І ймення зорі тієї – Полин. І стала третина води, як полин, і багато людей помирало з води, бо зіркла вона". Правда, 25 років тому мало хто знав про це застереження, аж поки не стався страшний атомний вибух у місті, яке зветься Чорнобиль. І тоді згадали люди, що в Книзі книг – Біблії – говориться про полин і пов'язану з ним страшну катастрофу. Тож встановлений біля входу до парку символічний образ Ангела, із чорного металу в захисній масці ліквідатора, нині через сурму повідомляє всім, що пророчі слова "Апокаліпсиса" збулися. Слід також сказати, що поряд із символом споруджено карту 30-кілометрової зони із зазначеними на ній усіх втрачених населених пунктів. У поминальні дні на кожному з них буде запалюватися свічка.

Коментар до теми

Пропозицій щодо створення музейно-го закладу в Чорнобилі було кілька. Остання – оформлення виставкового стенду до 25-х роковин трагедії. Під нього навіть почали підшукувати приміщення. Але, коли справу передоручили Агентству "Чорнобильінтерінформ", ми відмовилися від реалізації такої ідеї, адже вона не відповідала рівню, який Президент України визначив для заходів із відзначення цієї трагічної дати. Тож вирішили створювати в Чорнобилі меморіал, який би символізував усю масштабність Чорнобильської катастрофи. Крім цього, зійшлися на думці, що до процесу варто залучити професіонала високого рівня, визнаного не тільки в Україні, а й за її межами. Ми звернулися з пропозицією до Анатолія Гайдамаки, фахівця своєї справи. Спільно розробили концепцію ідеї, потім – проект. Міністр надзвичайних ситуацій України Віктор Балого до ідеї поставився з розумінням та підтримав її. Почалася реалізація задуму: пошук благодійних коштів та приміщення під музей, підготовка території та створення експозицій. Роботи йшли у прискореному темпі. І вже за два місяці,

Сам парк, за концепцією проекту, це апогей Чорнобильського простору. Його вертикаллю є земля-небо, а горизонталлю – дорога без кінця, як зв'язок між минулим і сучасним. На "хресній дорозі" – дороговкази населених пунктів, більшість із яких реально вже не існують (тому назви з обох сторін написані на чорному фоні), залишаючись лише на картах пам'яті та в спогадах, інші існуючими вважаються лише умовно (з однієї сторони таблички – чорне поле, з іншої – біле), оскільки там проживають по одному або кілька самотеленців.

Далі – Поштова площа, посеред котрої височіє залізне дерево з чорними порожніми шпаківнями та гніздом для лелек. За трактуванням автора проекту "Зірка Полин" воно є уособленням Світового Древа, тобто зменшена копія світобудови, котра традиційно асоціювалася з величезним деревом, верхівка котрого сягала неба, а корені – пекла. Верхівка дерева – наче голова людини, бо за міфологічними уявленнями все-світ подібний до будови людського тіла. Голова – верхівка, ноги – корені, тіло – стовбур. Саме тут, на гілках Древа жит-

тя, кожен, хто втратив 1986 року рідні домівки, може залишити свої ключі від них. Є можливість і вкинути листа в минуле, або отримати звісточку від когось із колишнього життя, оскільки під деревом встановлено ніші для отримання кореспонденції та поштової скриньку. За проектом, тут має бути своєрідне поштове відділення, тобто місце збору тих людей, які, роз'їхавшись по всіх кутках України та за її межі, втратили зв'язок один з одним. "У поштову скриньку відправники зможуть вкинути листа своїм знайомим чи односельцям за адресою неіснуючого нині села. Ми ж це послання перекладемо до ніші для отримання кореспонденції, на котрій якраз і зазначений цей населений пункт. Наприклад, сьогодні в Копачі вже не відправиш листа, бо села в Зоні відчуження немає. Але ж люди, з колись існуючих Копачів ще живі. Тому вони в такий спосіб зможуть розшукати своїх односельчан, оскільки практично кожного року, відселені із Зони відчуження люди, приїздять до Чорнобиля чи то на роковини, чи поминальні дні. Тобто це хоч і символічне, але водночас і "дієво"

Оксана НОР,
директор Державного підприємства
"Агентство Чорнобильінтерінформ"

місці закладеного Президентом України та Росії першого каменю – пам'ятник ліквідаторам наслідків аварії на ЧАЕС. Будуть з часом й інші зміни.

Меморіальний комплекс
"Зірка Полин"
у місті
Чорнобилі –
парк

місце зустрічей та спогадів", – пояснила ідею створення такого зв'язку Оксана Володимирівна.

Від Поштової площі дорога веде до композиції "В одному човні". Перед нами постає катер – реальний учасник ліквідації наслідків аварії. Тепер він перетворився на підсвічник, де можна поставити свічку й помолитися біля нього за тих, хто вже відплив в інший світ. Живих же його образ застерігає, що всі ми в одному човні, тому не слід забувати, які наслідки має необережне поводження з "мирним" атомом.

На території меморіального комплексу також встановлено ще один символічний пам'ятний знак у вигляді двох журавликів червоного та білого кольорів. Як з'ясувалося, це данина України японському народу, який надав нам суттєву технічну та матеріальну допомогу в перші місяці ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, оскільки сам пережив атомне бомбардування. Тому спочатку, за словами заступника ди-

ректора центру забезпечення організаційно-технічної діяльності Державного агентства з управління зоною відчуження Василя Махна, планувалося встановити одного журавля як пам'ятний знак ядерної трагедії в Хіросімі. Проте, в ході завершальних робіт над монументом у Японії, сталася аварія на АЕС Фукусіма-1. Натомість з'явилася нова ідея: доповнити композицію ще одним журавлем, але вже червоного кольору. Тож завершений варіант цього пам'ятного знака отримав назву – "Хіросіма-Фукусіма". Він, на думку авторів та виконавців проекту, є свідченням єднання наших двох народів у протистоянні ядерній небезпеці.

Між іншим, знайомство із "Зіркою Полин" не потребує супроводу екскурсовода. В цій царині все надихає на інтимне спілкування вашої душі з живим світом символів та образів, що несуть у собі енергетику подій цього краю 25-річної давнини. Тому стороння присутність буде зайвою.

*Меморіальний комплекс
"Зірка Полин"
у місті Чорнобилі –
Поштова площа*